

MADRIDSKÁ DEKLARÁCIA

„Zákaz diskriminácie plus pozitívna akcia rovná sa sociálna inklúzia“

My, účastníci Európskeho kongresu o osobách so zdravotným postihnutím, ktorí sme sa zišli v Madride v počte viac ako 600 osôb, veľmi vítame vyhlásenie roku 2003 za Európsky rok ľudí so zdravotným postihnutím ako udalosť, ktorá prispeje k zvýšeniu povedomia verejnosti o právach viac ako 50 miliónov Európanov so zdravotným postihnutím.

V tejto deklarácii sme vyjadrili svoju víziu, ktorá by mala tvoriť koncepčný rámec pre aktivity v priebehu Európskeho roka na úrovni Európskeho spoločenstva, jednotlivých štátov, regiónov aj obcí.

PREAMBULA

1. Zdravotné postihnutie je otázkou ľudských práv

Zdravotne postihnuté osoby majú rovnaké práva ako ostatní občania. Prvý článok Všeobecnej deklarácie ľudských práv hovorí: Všetci ľudia sú slobodní a seberovní v dôstojnosti a právach. Pre dosiahnutie tohoto cieľa je nevyhnutné, aby každá spoločnosť vo vnútri seba samej rešpektovala rôznorodosť a zabezpečila zdravotne postihnutým osobám možnosť uplatnenia všetkých ich ľudských práv: občianskych, politických, hospodárskych i kultúrnych, tak ako sú zakotvené v rôznych medzinárodných dohodách, v Zmluve o Európskej únii a v ústavách jednotlivých štátov.

2. Zdravotne postihnuté osoby požadujú rovnaké príležitosti, nie charitu

Vo vzťahu k zdravotne postihnutým osobám pokročila behom posledných rokov Európska únia, rovnako ako mnohé ďalšie regióny vo svete, od filozofie paternalizmu k filozofii zodpovednosti za rozhodovanie o vlastnom živote. Predchádzajúce prístupy, ktoré boli do značnej miery založené na súcite a zdôrazňovali bezmocnosť zdravotne postihnutých ľudí, sú teraz považované za neprijateľné. Aktivity zamerané na rehabilitáciu jednotlivca, s cieľom prispôsobiť ho čo najviac spoločnosti, vystriedala (nahradila) celosvetová filozofia, ktorá zdôrazňuje nutnosť spoločenských zmien, ktoré by umožnili uspokojenie potrieb všetkých občanov, vrátane osôb so zdravotným postihnutím. Zdravotne postihnuté osoby požadujú rovnaké príležitosti a prístup ku všetkým spoločenským zdrojom, medzi ktoré patrí inkluzívne vzdelanie, nové technológie, zdravotné a sociálne služby, šport a aktivity voľného času, rovnako ako spotrebný tovar a služby.

3. Bariéry v spoločnosti vedú k diskriminácii a sociálnej exklúzii

Spôsob, akým je naša spoločnosť organizovaná, vedie často k tomu, že zdravotne postihnuté osoby si nemôžu plne uplatniť svoje základné práva a sú zo spoločnosti vylučované. Dostupné štatistické údaje ukazujú, že zdravotne postihnutí ľudia majú neprijateľne nízku úroveň vzdelania a zamestnanosti. Táto skutočnosť má za následok, že v porovnaní s nepostihnutými občanmi žije väčší počet zdravotne postihnutých osôb v stave extrémnej chudoby.

4. Zdravotne postihnuté osoby: neviditeľní občania

Diskriminácia, ktorej sú zdravotne postihnuté osoby vystavené, je niekedy založená na predsudkoch voči nim, ale častejšie je spôsobovaná faktom, že zdravotne postihnuté osoby sú veľkou mierou zabúdaní a ignorovaní, čo sa prejavuje vytváraním a posilňovaním bariér v prostredí i v postojoch. Tieto bariéry im potom znemožňujú zapojiť sa do aktivít spoločnosti.

5. Zdravotne postihnuté osoby predstavujú rôznorodú skupinu

Rovnako ako ostatné vrstvy spoločnosti, aj zdravotne postihnuté osoby sú veľmi rôznorodou skupinou. Z tohoto dôvodu môže byť v danej oblasti účinná len politika založená na rešpektovaní tejto rôznorodosti. Zvláštne opatrenie je treba prijať najmä v prípade osôb s veľkou mierou závislosti na pomoci druhých a ich rodín, pretože často patria medzi zdravotne postihnutými k najviac zabúdaným. V podobnej situácii sa nachádzajú aj zdravotne postihnuté ženy a príslušníci etnických menšín. Tí čelia často dvojnásobnej a mnohonásobnej diskriminácii, ktorá je výsledkom vzájomného pôsobenia

diskriminácie na základe ich zdravotného postihnutia a diskriminácie, založenej na pohlaví alebo etnickom pôvode. Pre nepočujúce osoby je potom základnou otázkou uznanie znakovkej reči.

6. Zákaz diskriminácie + pozitívna akcia = sociálna inklúzia

Nedávno prijatá Charta základných práv Európskej únie uznáva, že pre dosiahnutie rovnoprávnosti zdravotne postihnutých osôb je nevyhnutné, aby bol zákaz diskriminácie doplnený o právo na podporu podľa opatrení, navrhovaných za účelom posilnenia ich nezávislosti, integrácie a účasti v živote spoločnosti. Tento komplexný prístup bol určujúcim princípom Madridského kongresu, na ktorom sa v marci roku 2002 stretlo viac ako 600 účastníkov.

NAŠA VÍZIA

1. Našu víziu možno najlepšie popísať ako protiklad k starému prístupu, ktorý má nahradiť:

- a) *Od koncepcie zdravotne postihnutých ľudí ako objektov dobročinnosti k uznaniu ich práv.*
- b) *Od koncepcie zdravotne postihnutých ľudí ako pacientov... k ich uznaniu ako suverénnych občanov a spotrebiteľov.*
- c) *Od koncepcie založenej na rozhodovaní odborníkov v mene zdravotne postihnutých ľudí ... k právu na samostatné rozhodovanie a prevzatie zodpovednosti zdravotne postihnutých ľudí a ich organizácií za záležitosti, ktoré sa ich dotýkajú.*
- d) *Od koncepcie, ktorá sa zameriava na poruchy jednotlivca k odstraňovaniu bariér, prehodnocovaniu spoločenských noriem, politiky i kultúry a k presadzovaniu ústretového a prístupného prostredia.*
- e) *Od koncepcie klasifikujúcej ľudí ako závislých a nezamestnatel'ných ... k zdôrazneniu ich schopnosti a k prijatiu účinných opatrení na ich podporu.*
- f) *Od koncepcie plánovania hospodárskych a spoločenských procesov len pre časť populácie ... k vytvoreniu flexibilného sveta pre všetkých.*
- g) *Od koncepcie bezdôvodnej segregácie pri vzdelávaní, v zamestnávaní a v ďalších oblastiach života ... k integrácii zdravotne postihnutých ľudí do spoločnosti (hlavného prúdu).*
- h) *Od koncepcie politiky v oblasti zdravotného postihnutia ako záležitosti, ktorá sa týka špecifických ministerstiev ... k jej zahrnutiu pod kolektívnu zodpovednosť vlády.*

2. Inkluzívna spoločnosť pre všetkých

Praktické uplatnenie našej vízie nepomôže len zdravotne postihnutým ľuďom, ale aj spoločnosti ako celku. Akákoľvek spoločnosť, ktorá zo svojho stredu vyraduje niektorých členov alebo skupiny, sa ochudobňuje. Aktivity smerujúce k zlepšeniu podmienok zdravotne postihnutých ľudí povedú k vytvoreniu flexibilného sveta pre všetkých. „Čo sa dnes robí v mene zdravotného postihnutia, bude mať zajtra význam pre všetkých,“

My, účastníci Európskeho kongresu o zdravotne postihnutých osobách v Madride, zdieľame túto víziu a žiadame všetky zodpovedné osoby, aby považovali Európsky rok ľudí so zdravotným postihnutím 2003 za začiatok procesu, ktorý túto víziu zmení na realitu. 50 miliónov zdravotne postihnutých ľudí v Európe očakáva, že dáme tomuto procesu impulz.

PROGRAM NA DOSIAHNUTIE TEJTO VÍZIE

1. Legislatívne opatrenia

Je potrebné bezodkladne prijať komplexnú anti - diskriminačnú legislatívu, aby došlo k odstráneniu zostávajúcich bariér a zabránilo sa vzniku nových bariér, s ktorými sa zdravotne postihnuté osoby stretávajú v oblasti vzdelávania, v zamestnaní a v prístupe k tovaru a službám, a ktoré bránia pri dosiahnutí všetkých možností zapojenia sa do spoločnosti a získaniu nezávislosti. Ustanovenie o zákaze diskriminácie v článku 13 Zmluvy o ES umožňuje, aby táto legislatíva bola prijatá na úrovni Spoločenstva, čo by prispelo k zrodu skutočnej Európy bez bariér pre ľudí so zdravotným postihnutím.

2. Zmena postojov

Anti - diskriminačná legislatíva preukázala, že je úspešným nástrojom, ktorý prispieva k zmene postojov voči osobám so zdravotným postihnutím. Samozrejme zákon sám o sebe nestačí. Bez záväzku zo strany spoločnosti ako celku, vrátane aktívnej účasti zdravotne postihnutých osôb v procese ochrany vlastných práv, zostane legislatíva len popísaným listom papiera. Výchova verejnosti je preto nezbytným predpokladom všeobecnej podpory legislatívnych opatrení, zvýšenia pochopenia pre potreby a práva zdravotne postihnutých osôb v spoločnosti, rovnako ako pre odstránenie predsudkov, ktoré v súčasnej dobe ešte stále pretrvávajú.

3. Služby, ktoré podporujú nezávislý spôsob života

Zabezpečenie rovnoprávneho prístupu a účasti tiež vyžaduje, aby všetky zdroje boli usmerňované spôsobom, ktorý by zvýšil možnosti zapojenia zdravotne postihnutých osôb a posilnil ich právo na nezávislý spôsob života. Mnohí zdravotne postihnutí ľudia potrebujú ku každodennému životu podporné služby. Tieto služby musia mať určitú kvalitu a vychádzať z potrieb zdravotne postihnutých osôb. Ďalej je potrebné, aby šlo o služby integrované, ktoré by neboli nástrojom segregácie. Takáto podpora je v súlade s európskym sociálnym modelom solidarity - modelom, ktorý uznáva našu spoločnú zodpovednosť za tých, ktorí potrebujú pomoc.

4. Podpora rodín

Rodiny so zdravotne postihnutým členom, najmä rodiny so zdravotne postihnutými deťmi a osobami, ktoré nemôžu hájiť svoje vlastné záujmy, hrajú životne dôležitú úlohu pri ich výchove a sociálnom začlenení. S ohľadom na túto skutočnosť je potrebné, aby správne orgány prijali nevyhnutné opatrenia, ktoré by umožnili rodinám poskytovať túto podporu spôsobom, umožňujúcim čo najvyššiu mieru integrácie.

5. Zvláštna pozornosť zdravotne postihnutým ženám

Európsky rok je potrebné vnímať aj ako príležitosť pre zamyslenie sa nad situáciou zdravotne postihnutých žien z novej perspektívy. Vylúčenie zo spoločnosti, ktorému sú zdravotne postihnuté ženy vystavené, nie je motivované len samotným postihnutím, ale je ovplyvnené aj ich pohlavím. Mnohonásobnú diskrimináciu, ktorej zdravotne postihnuté ženy čelia, je potrebné odstrániť za pomoci pozitívnej akcie a integračných opatrení, navrhnutých po konzultácii so zdravotne postihnutými ženami.

6. Vyrovnanie príležitosti

Zdravotne postihnuté osoby by mali mať prístup k bežným zdravotným, vzdelávacím, školiacim a sociálnym službám a rovnaké príležitosti, aké sú k dispozícii nepostihnutým občanom. Uplatnenie inkluzívneho prístupu vo vzťahu ku zdravotnému postihnutiu a zdravotne postihnutým osobám, vyžaduje zmenu súčasnej praxe na rôznych úrovniach. Predovšetkým je potrebné zaistiť, aby služby pre zdravotne postihnuté osoby boli poskytované jednotlivými sektormi koordinovaným spôsobom. Potreby rozličných skupín osôb so zdravotným postihnutím pre zabezpečenie prístupnosti musia byť

brané do úvahy už pri plánovaní akejkoľvek aktivity a nie dodatočne, keď plánovanie bolo ukončené. Potreby zdravotne postihnutých ľudí a ich rodín sú rôzne a je preto dôležité voliť komplexný prístup, ktorý berie do úvahy ako celú osobnosť, tak všetky aspekty ich života.

7. Zamestnanie ako kľúč k sociálnej integrácii

Je nutné vynaložiť špeciálne úsilie na podporu prístupu zdravotne postihnutých osôb do zamestnania, prednostne na bežnom trhu práce. Je to jedna z najdôležitejších foriem boja proti sociálnej exklúzii a za presadenie nezávislosti a dôstojnosti zdravotne postihnutých ľudí. Vyžaduje nielen aktívnu mobilizáciu sociálnych partnerov, ale tiež správnych orgánov, ktoré musia i naďalej posilňovať už existujúce opatrenia.

8. Nič o osobách so zdravotným postihnutím bez ich účasti

Európsky rok je treba chápať ako príležitosť pre zdravotne postihnuté osoby, ich rodiny, obhajcov ich záujmov a ich vlastných organizácií na získanie širšieho politického a spoločenského vplyvu na všetkých úrovniach. Vplyv, ktorý im umožní zaviazat' verejné orgány k dialógu a k prijatiu rozhodnutí, nevyhnutých pre dosiahnutie rovnoprávnosti a inklúzie.

Všetky aktivity musia byť realizované v rámci dialógu a spolupráce s organizáciami reprezentujúcimi zdravotne postihnuté osoby. Táto súčinnosť by sa nemala obmedzovať len na získavanie informácií alebo zoznámenie sa s už prijatými rozhodnutiami. Správne orgány na všetkých úrovniach rozhodovania by mali vypracovať mechanizmy pravidelných konzultácií a dialógu, ktoré by zdravotne postihnutým osobám a ich organizáciám umožnili podieľať sa na plánovaní, realizácii, monitorovaní a hodnotení všetkých aktivít.

Pevné väzby medzi jednotlivými vládami a organizáciami zdravotne postihnutých osôb sú základným predpokladom pre najefektívnejšie dosiahnutie rovnakých príležitostí a pre zapojenie sa zdravotne postihnutých osôb do spoločnosti.

Pre uľahčenie tohto procesu je treba posilniť kompetencie organizácií zdravotne postihnutých osôb prostredníctvom väčšieho prísunu zdrojov, ktoré by im umožnili zlepšiť riadenie a zväčšiť kapacity pre vedenie kampaní. Pre organizácie zdravotne postihnutých osôb by to zároveň znamenalo povinnosť zvyšovať priebežne úroveň rozhodovania a reprezentatívnosti.

NÁVRHY OPATRENÍ

Európsky rok ľudí so zdravotným postihnutím 2003, by mal byť krokom vpred v riešení problematiky v oblasti zdravotného postihnutia, čo vyžaduje aktívnu podporu všetkých zodpovedných osôb a partnerský prístup. Z tohoto dôvodu prichádzame s konkrétnymi návrhmi aktivít pre všetky úrovne rozhodovania. Uvedené aktivity by mali začať v rámci Európskeho roka a pokračovať i po jeho skončení; ich úspešnosť by mala byť priebežne vyhodnocovaná.

1. Orgány EU, národné orgány v krajinách EU a v kandidátskych krajinách

Verejné orgány by mali ísť príkladom a sú teda prvým, nie však jediným účastníkom tohoto procesu. Mali by :

- *na úrovni Spoločenstva a jednotlivých štátov posúdiť dosah súčasnej legislatívy zameranej na potieranie diskriminácie v oblasti vzdelávania, zamestnania a prístupu k tovaru a službám;*
- *iniciovať prieskum týkajúci sa reštrikcií a diskriminačných bariér, ktoré obmedzujú právo zdravotne postihnutých osôb na plné zapojenie sa do spoločnosti a prijať všetky nevyhnuté opatrenia k náprave súčasnej situácie;*
- *previesť revíziu systému služieb a dávok a zaistiť, aby tieto nástroje umožňovali zdravotne postihnutým osobám stať sa a/alebo zostať nedeliteľnou súčasťou spoločnosti, v ktorej žijú;*

- *urobiť prieskum, týkajúci sa násilia voči zdravotne postihnutým osobám a ich zneužívania. Zvláštna pozornosť by mala byť venovaná najmä osobám, ktoré žijú vo veľkých ústavných zariadeniach;*
- *posilniť legislatívu, týkajúcu sa prístupnosti a zaistiť, aby zdravotne postihnuté osoby mali rovnaké práva na prístup do verejných a spoločenských zariadení ako ostatní občania;*
- *podporovať presadenie ľudských práv zdravotne postihnutých osôb na celosvetovej úrovni zabezpečením aktívnej účasti v príprave dohody OSN o právach zdravotne postihnutých osôb;*
- *ovplyvniť situáciu zdravotne postihnutých osôb v rozvojových krajinách zaradením sociálnej inklúzie týchto osôb medzi cieľ pri vypracovávaní plánov spolupráce na úrovni jednotlivých štátov i EU.*

2. Miestne orgány

Európsky rok sa musí prejavovať predovšetkým na miestnej úrovni, kde sa riešia problémy občanov najbližšie a kde organizácie pôsobiace v oblasti zdravotného postihnutia vyvíjajú väčšinu svojich aktivít. Je nevyhnutné zamerať všetko úsilie na podporu, zdroje a aktivity na miestnej úrovni.

Je potrebné vyzvať zodpovedných činiteľov, aby potreby osôb so zdravotným postihnutím brali do úvahy pri plánovaní na úrovni miest a obcí a to najmä v oblasti vzdelávania, zamestnávania, bývania, dopravy i zdravotných a sociálnych služieb. Vždy je treba mať na mysli rôznorodosť skupiny zdravotne postihnutých osôb, vrátane napríklad starších občanov, žien a imigrantov.

V spolupráci so zástupcami zdravotne postihnutých osôb by mali miestne orgány vypracovať akčné plány a vytvoriť vlastné výbory, ktoré budú aktivity v rámci Európskeho roka riadiť.

3. Organizácie zdravotne postihnutých osôb

Organizácie zdravotne postihnutých osôb, ako zástupcovia tejto skupiny občanov, majú hlavnú zodpovednosť za zabezpečenie úspechu Európskeho roka. Musia sa považovať za vyslancov Európskeho roka, aktívne spolupracovať so zodpovednými činiteľmi, navrhovať konkrétne opatrenia a snažiť sa nadviazať dlhodobé partnerstvo tam, kde doposiaľ neexistuje.

4. Zamestnávateľia

Zamestnávateľia by mali prejavovať väčšiu snahu pri zaraďovaní zdravotne postihnutých osôb do svojich pracovných tímov a pri ich ochrane a podpore. Svoje výrobky a služby by mali navrhovať spôsobom, ktorý by zaručil ich prístupnosť i pre zdravotne postihnuté osoby. Mali by tiež uskutočniť revíziu vnútropodnikových predpisov a uistiť sa, že žiadny z nich nebráni zdravotne postihnutým osobám v uplatnení rovnakých príležitostí. Organizácie zamestnávateľov môžu prispieť k tomuto úsiliu sústredením mnohých, dnes už existujúcich vzorných príkladov.

5. Odbory

Odbory by mali vo väčšej miere prispievať ku zvýšeniu prístupnosti a udržaniu zamestnanosti zdravotne postihnutých osôb a zabezpečiť, aby zdravotne postihnutí ľudia mali osov z rovnakého prístupu k tréningovým a podporným opatreniam, keď sa rokuje o zmluvách v spoločnostiach a profesionálnom sektore. Taktiež by mala byť venovaná zvýšená pozornosť podpore účasti a reprezentácie zdravotne postihnutých pracujúcich, ako v rámci ich vlastných rozhodovacích štruktúr tak aj tých, ktoré existujú v spoločnostiach alebo v profesionálnom sektore.

6. Médiá

Médiá by mali viac spolupracovať s organizáciami osôb so zdravotným postihnutím s cieľom zlepšiť celkovú prezentáciu zdravotne postihnutých osôb v masmédiách. Zaradenie väčšieho počtu informácií o tejto skupine občanov by bolo uznaním existencie rôznorodosti ľudskej populácie. V správach, týkajúcich sa problematiky zdravotného postihnutia by sa médiá mali vyhnúť urážlivým alebo ponižujúcim postojom a zamerať sa skôr na bariéry, ktorým zdravotne postihnutí čelia. na pozitívny prínos, ktorý by mohli pre spoločnosť mať, pokiaľ budú tieto bariéry raz odstránené.

7. Školstvo

Školy by mali zohrávať hlavnú rolu pri šírení informácií, nevyhnutných pre pochopenie a prijatie práv zdravotne postihnutých osôb, pomáhať rozptýliť strach, odstrániť mýty a nevhodné prístupy a podporovať úsilie celej spoločnosti. Mali by byť vypracované a rozširované informatívne materiály, ktoré by žiakom pomáhali pri rozvoji zmyslu pre individualitu s ohľadom na ich vlastné postihnutie a postihnutie ostatných a umožnili im vnímať rozdiely oveľa pozitívnejšie.

Je nutné dosiahnuť vzdelanie pre všetkých, založené na princípoch plnej participácie a rovnosti. Vzdelanie zohráva kľúčovú úlohu pre určenie budúcnosti pre každého, aj z osobného hľadiska ako aj zo spoločenského a profesionálneho hľadiska. Vzdelávací systém má preto kľúčové miesto pri zabezpečovaní rozvoja osobnosti a sociálnej inklúzii, ktorá bude umožňovať deťom a mladistvým so zdravotným postihnutím byť nezávislí do takej miery ako je to len možné. Vzdelávací systém je prvým krokom k inkluzívnej spoločnosti.

Školy a univerzity by mali v spolupráci s aktívnymi členmi hnutia zdravotne postihnutých usporadúvať prednášky a semináre pre novinárov, odborníkov na reklamu, architektov, zamestnávateľov, pracovníkov zdravotných a sociálnych služieb, opatrovateľov v rodine, dobrovoľníkov a členov miestnej samosprávy.

8. Spoločné úsilie, ku ktorému môžu - a mali by - prispieť všetci

Zdravotne postihnutí ľudia sa usilujú o začlenenie vo všetkých oblastiach života, čo vyžaduje, aby všetky organizácie znova preskúmali svoju obvyklú prax a uistili sa, že prebieha spôsobom, ktorý umožňuje zdravotne postihnutým ľuďom podieľať sa na ich aktivitách a mať z nich prospech. Medzi tieto organizácie patria napríklad: spotrebiteľská organizácia, organizácie mládeže, náboženské organizácie, kultúrne spolky a ostatné spoločenské organizácie, ktoré zastupujú špecifické skupiny občanov. Je potrebné zapojiť tiež politikov a riadiacich pracovníkov takých zariadení, ako sú múzeá, divadlá, kiná, parky, štadióny, kongresové centrá, nákupné centrá a pošty.

My, účastníci Madridského kongresu, podporujeme túto Deklaráciu a zaväzujeme sa k jej rozširovaniu, aby sa dostala i k radovým občanom a riadili sa ňou všetci zodpovední činitelia pred začiatkom Európskeho roku ľudí so zdravotným postihnutím, v jeho priebehu i po jeho skončení. Podpisom tejto Deklarácie organizácie vyjadrujú otvorene svoj súhlas s jej cieľmi a zaväzujú sa podniknúť také aktivity, výsledkom ktorých bude skutočná rovnoprávnosť pre všetky zdravotne postihnuté osoby a ich rodiny.